

*Ларікова Т.В.,**к.е.н., доцент кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОБЛІКОВОМУ МЕХАНІЗМІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Анотація. Досліджено теоретичні та практичні аспекти щодо використання сучасних інформаційних технологій в обліковому механізмі бюджетних установ. Проведений аналіз інформаційних технологій в обліковому механізмі, визначені їх переваги та недоліки. Визначені причини відставання суб'єктів бюджетної сфери від технічного прогресу та узагальнені перспективи розвитку ІТ-індустрії в бюджетній практиці.

Ключові слова: бухгалтерський облік, інформаційні технології, обліковий механізм, бюджетні установи, перспективи розвитку.

Постановка проблеми. Обліковий механізм в бюджетних установах є методом контролю за наявністю та рухом бюджетних і позабюджетних коштів, який будується на загальноприйнятих у міжнародній практиці стандартах, виконує управлінську, контрольну й інформаційну функції, має певні особливості.

Реформування бюджетної сфери стосується порядку ведення бухгалтерського обліку бюджетних установ, форм і обсягів подання звітної інформації, системи внутрішнього і зовнішнього контролю використання бюджетних коштів. Процес стосується саме технології обліку, опрацювання економічної інформації, представлення її у систематичному, повному вигляді для прийняття управлінських рішень. Такі зміни у технології вимагають застосування нових знань, сучасних методів, що на даному етапі можливо при впровадженні сучасних інформаційних технологій, які дозволяють не тільки зменшити об'єм часу на обробку економічної інформації, але й сприятимуть підвищенню якісного рівня всього облікового процесу, використанню в повному обсязі наявного ресурсу бюджетних установ. Інформаційні технології здатні впливати на інтенсифікацію використання наявних ресурсів бюджетної сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку та становлення інформаційних технологій в обліковому механізмі в бюджетних установах займалися ряд вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як: Ф.Ф. Бутинець, С.В. Івахненко, М.Р. Лучко, В.О. Осмятченко, С.В. Свірко, Л.О. Терещенко, Н.М. Хорунжак, та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, незважаючи на вагомий внесок вчених, питання комп'ютеризації облікового механізму в бюджетних установах залишається актуальним і має велике значення щодо можливості проведення контрольних заходів для оцінки ефективності використання бюджетних ресурсів.

Метою статті є дослідження сучасних інформаційних технологій, які використовуються в обліковому механізмі бюджетних установ, вивчення їх переваг і недоліків, підведення підсумків щодо уніфікації програмного забезпечення, обгрун-

тування вибору інформаційних технологій з метою підвищення оперативності управління бюджетними ресурсами.

Виклад основного матеріалу. Причини відставання суб'єктів бюджетної сфери від технічного прогресу і розвитку сучасних інформаційних технологій пов'язані, в першу чергу, з наявністю проблем економічного, інформаційного-правового та організаційно-технічного характеру. Інформаційні проблеми пов'язані з вибором інструментарію обліку, контролю та аналізу. Їх вирішення вимагає обгрунтованого вибору системи та застосування необхідного і достатнього набору інформаційних технологій.

Підтвердженням цьому є той факт, що більшість малих бюджетних установ (особливо в сільській місцевості) продовжують використовувати традиційну ручну, або частково автоматизовану, форму ведення бухгалтерського обліку.

Дійсно, бюджетні установи продовжують використовувати традиційну ручну, або частково автоматизовану, форму ведення бухгалтерського обліку. Хоча найбільш чітко і злагоджено ведеться облік в установах з комплексною автоматизацією бухгалтерської роботи. Часткова автоматизація не дозволяє систематизувати дані обліку та відображати їх синхронно в одній базі даних, а, отже, і приймати оперативні рішення, використовуючи всю сукупність інформації, вивчивши всі фактори, що вплинули на певну ситуацію [9, с. 142].

Слід відзначити, що бюджетні організації повинні не лише «йти в ногу з часом», а й детально та критично аналізувати необхідність і доцільність впровадження конкретних сучасних програмних засобів автоматизації бюджетного обліку.

Погоджуючись із думкою О. І. Шари, що для забезпечення ефективного процесу автоматизації бюджетного обліку кожній бюджетній організації необхідно комплексно аналізувати основні характеристики оцінки ефективності програмних продуктів для автоматизації бухгалтерського обліку у бюджетних установах, а саме: 1) технічні характеристики програми, зокрема: швидкість обробки інформації та вирішення поставлених завдань, можливість редагування типових форм, форм звітності, відповідно до змін законодавчої бази, забезпечення обміну інформацією між структурними підрозділами підприємства і захисту інформації, можливість переходу до нової версії програми із забезпеченням цілісної інтеграції даних; 2) комерційні характеристики – прийнятна ціна програмного засобу, наявність документації, можливість постреалізаційної технічної підтримки (супровід програмного забезпечення), проведення навчання персоналу, надання консультаційних послуг; 3) ергономічні характеристики, серед яких: зручність роботи користувача з програмою (інтерфейс програми), реалізація можливості одночасної роботи із кількома документами тощо [10, с. 268].

Виконання цих умов дасть змогу не тільки удосконалити ведення обліку, підвищити якість облікової роботи, а й ство-

рити повноцінну систему, яка буде вирішувати цілу низку практичних та управлінських завдань, зокрема, контролю за наявністю та використанням бюджетних коштів.

По-друге, раціоналізувати обліковий процес з точки зору виконання облікових операцій, якості та достовірності отримуваної інформації про господарську діяльність бюджетної установи.

Застосування комп'ютерної техніки вносить значні зміни до організації бухгалтерського обліку у діяльності будь-яких установ. Ці зміни зумовлені тим, що змінюються способи обробки даних, при яких забезпечується різна швидкість надання звітної інформації. В різних системах бухгалтерського обліку (від паперової до комп'ютерної) вона досягається, як правило, раціональною організацією облікових даних, одноразовим їх отриманням та передачею за всіма напрямками [8, с. 120].

Таким чином, особливістю комп'ютеризації обліку є те, що постійно формуються і обробляються великі об'єми економічної інформації, які повинні вестися і зберігатися в електронному вигляді (первинні документи, облікові реєстри, форми звітності тощо) – тобто формування системи первинного, поточного та підсумкового обліку за допомогою комп'ютерної техніки, а також формування документів аналітичного та управлінського обліку.

Однією з вимог до ведення бухгалтерського обліку, особливо в бюджетних установах, є отримання систематичної, достовірної інформації, що можливо лише при впровадженні новітніх знань – інформаційних систем автоматизованого обліку.

У цілому, для визначення проблем та перспектив автоматизації обліку в бюджетних установах, необхідно визначити роль і значення удосконалення ведення бухгалтерського обліку доходів і видатків бюджетних установ, складання звітності з метою уможливлення більш раціонального використання фінансових ресурсів та реформування бюджетної сфери, що, безумовно, впливає на порядок ведення бухгалтерського обліку, форми й обсяги подачі звітної інформації, систему внутрішнього і зовнішнього контролю за використанням бюджетних коштів.

Таким чином, особливістю комп'ютеризації обліку є те, що постійно формуються і обробляються великі об'єми економічної інформації, які повинні вестися і зберігатися в електронному вигляді (первинні документи, облікові реєстри, форми звітності тощо) – тобто формування системи первинного, поточного та підсумкового обліку за допомогою комп'ютерної техніки, а також формування документів аналітичного та управлінського обліку. Однією з вимог до ведення бухгалтерського обліку, особливо в бюджетних установах, є отримання

Таблиця 1

Види та класифікація програмного забезпечення для облікового механізму в бюджетних установах

НАЗВА	ПРИЗНАЧЕННЯ
«ПАРУС- БЮДЖЕТ»	Програмний продукт включає забезпечує ведення всіх облікових реєстрів згідно вимог законодавства України. Інтеграція з іншими модулями системи «Парус – Бюджет» (Парус- Заробітна плата, Парус – Фінансування, Парус – Управління майном, Парус – Персонал, Парус – Конкурсні закупівлі, інтеграції з системами «Казна», «Мережа») надає можливість головному бухгалтеру бюджетної установи, отримати комплексне інформаційне забезпечення, як по головній установі, так і по підвідомчим установам та філіям.
«БЕСТ ЗВІТ ПЛЮС»	Програмний продукт включає сучасні технології роботи з електронними документами, підготовка та подання звітності в електронному вигляді із використанням електронного цифрового підпису. Програмний комплекс «БЕСТ ЗВІТ ПЛЮС» призначений для автоматизації процесів роботи зі звітною документацією встановленого зразка. Він забезпечує організацію електронного документообігу у всіх без винятку суб'єктах господарювання будь-якої форми власності та джерел фінансування або між ними та державними контролюючими органами, подача звітності яким передбачена чинним законодавством
1С: Підприємство 8. Бухгалтерія для бюджетних установ України «	Програмний продукт включає технологічну платформу « 1С: Підприємство 8 « і прикладне рішення (конфігурацію) « Бухгалтерія для бюджетних установ України «. Призначений для автоматизації бухгалтерського обліку бюджетних установ, що фінансуються за рахунок коштів бюджетів усіх рівнів та ведуть облік за Планом рахунків бюджетного обліку.
<i>Безкоштовне програмне забезпечення для розпорядників та одержувачів бюджетних коштів Державного та місцевих бюджетів</i>	
«Мережа-М»	Програма призначена для формування на електронних та паперових носіях зведених кошторисів, розподілів, зобов'язань і платіжних доручень по державному та місцевих бюджетах. Формування «МЕРЕЖІ « та «РЕЕСТРА ЗМІН» до мережі розпорядників і одержувачів коштів головними розпорядниками коштів на центральному рівні та розпорядниками 2 рівня на рівні обласних ГУДКСУ для подальшої передачі в органи Державної казначейської служби України, а також для використання даних «МЕРЕЖІ» в комплексі програм для розпорядників коштів ПЗ «Кошторис»(zvek.exe) і «Фіндокументи»(rm.exe); друк відомостей, запис даних «МЕРЕЖІ» та «РЕЕСТРА ЗМІН» на зовнішні носії для передачі в органи Державної казначейської служби України.; імпорт даних «МЕРЕЖІ», одержаних в органах Державної казначейської служби України із зовнішніх носіїв інформації. Імпорт даних витягу з Єдиного реєстру розпорядників та одержувачів коштів для подальшого використання при формуванні МЕРЕЖІ.
«zvgrk»	Автоматизована система звітності державних установ дає можливість створювати звітні документи на основі даних: «Звіт про заборгованість бюджетних установ», «Звіт про заборгованість бюджетних установ за окремими програмами», форми складаються окремо по загальному та спеціальному фондах державного бюджету. Запис dbf-файлів звітних даних на магнітний носій для подальшої передачі управління Державного казначейства
«Zv7_m»	Автоматизована система звітності установ місцевого бюджету дає можливість створювати звітні документи на основі даних: «Звіт про заборгованість бюджетних установ», «Звіт про заборгованість бюджетних установ за окремими програмами», форми складаються окремо по загальному та спеціальному фондах державного бюджету. Запис dbf-файлів звітних даних на магнітний носій для подальшої передачі управління Державного казначейства

систематичної, достовірної інформації, що можливо лише при впровадженні новітніх знань – інформаційних систем автоматизованого обліку.

У сучасних комп'ютерних програмах бухгалтерського обліку допустиме використання від 3 до 5 розрізів аналітичного обліку за кожним синтетичним рахунком. Це дає можливість організувати ведення аналітичного обліку відповідно до вимог затвердженого плану рахунків і отримувати всю необхідну звітну інформацію з потрібним рівнем деталізації, проте не виключає побудови аналітичного обліку і за глибоким ієрархічним принципом. У цьому разі розробники програмного забезпечення також у цілому дотримуються концепції, яка передбачає суворе обмеження використання субрахунків і розширення номенклатури аналітичних рахунків [3].

Тому велике значення в системі бюджетних відносин має правильно обране інформаційне забезпечення, однак від якості і своєчасності наданої інформації залежить правильність прийняття оперативних рішень. Тому, вибір відповідного програмного забезпечення бюджетних організацій є важливим завданням.

На сьогодні існує достатньо програмного забезпечення, які бюджетні установи можуть застосовувати для ведення обліку. Найвідоміші з них: Парус-Бюджет, «Бест-Звіт плюс», «ІС: Бухгалтерія для бюджетних установ України», «Галактика», «Казна», ТАСК (Трансакційна автоматизована система казначейства), тощо.

Також, на сьогодні існує безкоштовне програмне забезпечення для розпорядників та одержувачів бюджетних коштів державного та місцевих бюджетів, серед них: «Мережа-М» (програма, призначена для формування на електронних та паперових носіях зведених кошторисів, розподілів, зобов'язань і платіжних доручень по Державному та місцевих бюджетах); «zvgrk» (автоматизована система звітності державних установ дає можливість створювати звітні документи); «Zv7 m» (автоматизована система звітності установ місцевого бюджету дає можливість створювати звітні документи) [5].

Види та призначення програмного забезпечення для облікового механізму в бюджетних установах наведено в таблиці 1.

На наш погляд, важливою перевагою програми «Парус-Бюджет» є інтеграція із стандартними програмними продуктами, зокрема, MS Excel. Оскільки продукти MS Excel є стандартами обробки текстової та електронної інформації, це дозволяє передавати інформацію, отриману за допомогою програмного продукту, різним користувачам, тобто інформація отримана за допомогою програми «Парус-Бюджет» може бути конвертована в інші програмні середовища.

«Парус-Бюджет» є системою, яка забезпечує спільну роботу великої кількості користувачів в обчислювальній мережі. Кожний користувач може скористатися будь-якою інформацією, до якої він має право доступу для виконання своїх службових обов'язків незалежно від того де, коли і ким дана інформація була внесена в мережу [6].

Функціональні особливості програми спрямовані на комплексну автоматизацію бюджетних організацій та державних установ, які здатні вирішувати завдання: автоматизації бухгалтерського обліку в бюджетній установі; розрахунку заробітної плати і грошового забезпечення; тарифікації для фахівців у сферах медицини та освіти; планування і розподілу фінансування; пенсійного забезпечення; формування і зведення звітів; здачі звітності тощо.

Характеризуючи особливості програми «ІС: Підприємство 8 Бухгалтерія для бюджетних установ України», варто відзна-

чити, що це сучасний програмний продукт для автоматизації бюджетного обліку, в якому враховані вимоги законодавства і реальна практика діяльності бюджетних установ різної відомчої приналежності [4].

Використання програмного забезпечення «ІС: Підприємство 8 Бухгалтерія для бюджетних установ України» у системі бухгалтерського обліку вітчизняних бюджетних організацій дасть змогу забезпечити успішний процес автоматизації комплексу таких облікових операцій: 1) облік затверджених кошторисних показників за загальним та спеціальним фондами; 2) облік зобов'язань; 3) облік готівкових і безготівкових операцій; 4) облік розрахункових операцій з постачальниками та покупцями; 5) облік розрахунків з підзвітними особами; 6) облік податку на додану вартість (ПДВ); 7) облік необоротних активів, запасів і бланків суворої звітності; 8) облік валютних операцій; 9) формування меморіальних ордерів та головної книги; 10) формування регламентованих звітних форм.

На підставі врахування розглянутих вище переваг та недоліків використання двох основних програмних продуктів («ІС: Підприємство 8 Бухгалтерія для бюджетних установ України» та «Парус-Бюджет») для автоматизації бюджетного обліку вважаємо, що, обираючи програмне забезпечення для автоматизації системи бухгалтерського обліку вітчизняних бюджетних установ, перевагу варто надати програмному продукту «Парус-Бюджет», використання якого дає змогу більш повно задовольнити професійні потреби персоналу бюджетних установ у сфері методології обліку, технологічних і програмних рішень та забезпечити зручну можливість обміну інформацією шляхом якісного переходу між різними програмами.

Погоджуємось із висновками Р. Скалюк, забезпечення раціонального вибору, впровадження і ефективного використання програмних продуктів для автоматизації процедур бухгалтерського обліку є пріоритетним шляхом для забезпечення раціоналізації системи бухгалтерського обліку, удосконалення процесу управління та підвищення ефективності діяльності вітчизняних організацій бюджетної сфери загалом [7].

Однак зауважимо, що досягнення такого бажаного результату можливе лише за умови високого рівня якості програмного забезпечення для автоматизації бюджетного обліку, що обумовлює потребу адекватного обґрунтування, врахування і обов'язкового дотримання компаніями-виробниками таких основних вимог:

- розробка програми для автоматизації системи бухгалтерського обліку в бюджетних установах, використання якої дає змогу підвищити рівень якості облікового процесу й ефективності діяльності установи, шляхом забезпечення дієвого вирішення завдань і реалізації процедур бюджетного обліку, достовірного аналізу діяльності установи та ухвалення адекватних управлінських рішень на підставі сформованої економічної інформації;

- забезпечення перманентного удосконалення існуючих програмних продуктів з урахуванням останніх змін методології бюджетного обліку й оперативного реагування на зміни законодавства;

- реалізація можливості коригування обліковими працівниками системи базових налаштувань (конфігуратора) програмного продукту відповідно до особливостей діяльності конкретної бюджетної установи;

- наявність єдиного принципу обробки і систематизації первинних документів, системи внутрішньої документації, формування зведеної документації бюджетної установи;

- формування бази даних, що дає змогу оперативно отримувати інформацію у електронному вигляді для ефективної

реалізації процедур обліку, аналізу та контролю діяльності бюджетної організації;

- наявність вільного доступу до ресурсів бази оновлення програмного забезпечення автоматизації бюджетного обліку;
- забезпечення реальної можливості подання електронних форм звітності у вітчизняній системі казначейського обслуговування й обміну даними.

На сьогодні в Україні існують значні перспективи розвитку ІТ-індустрії. В аналітичному бюлетні КМУ зазначено, що Україна увійшла в п'ятірку країн із найвищим рівнем розвитку галузі. Крім того, передбачається, що темпи зростання вітчизняних комп'ютерних компаній досягнуть 40-45% на рік. Позитивним фактом також є те, що експорт програмних продуктів досягнув 5 млн. грн, що свідчить про якість напрацювань українських програмістів [2].

Уряд України ставить пріоритет на ринок інформаційних технологій, про що свідчить прийняття Закону України «Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції». Передбачається, що вони стимулюватимуть фахівців даної галузі працювати інтенсивно для створення нових високоефективних програмних продуктів. Цей фактор призведе до підвищення конкурентоспроможності нашої продукції на міжнародному ринку [1].

Сучасний український ринок ІТ продукції потерпає в основному від такої проблеми, як дороговизна програмного забезпечення, через що велика кількість організацій користуються демонстративними версіями програм, чи альтернативною низькоякісною продукцією, що є дуже негативним фактором.

Висновки і пропозиції. В сучасних умовах процесів трансформації системи бухгалтерського обліку вітчизняних організацій бюджетного сектору до міжнародної практики та стрімкого розвитку інформаційних облікових технологій проблема забезпечення ефективного процесу автоматизації облікових процедур бюджетних установ України потребує реалізації обґрунтованого наукового підходу для її успішного вирішення, який було висвітлено у цій статті.

На сьогоднішній день основні акценти повинні бути зроблені на: стимулюванні українських фахівців ІТ-індустрії до створення якісних продуктів, пристосованих до вимог українського законодавства і які б задовольняли потреби розпорядників бюджетних коштів; пристосування програмної продукції до міжнародних стандартів з метою здобуття можливості порівняти якість та швидкість отримання інформації про надходження і використання бюджетних коштів; удосконалення системи обробки статистичної інформації про використання бюджетними установами програмного забезпечення; здешевлення програмних компонентів для того, щоб усі бюджетні установи мали можливість ними користуватися.

Література:

1. Закон України «Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції» від 16.10.2012 № 5450-VI [Електро-

ний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5450-17>

2. Інформаційно-аналітичний бюлетень КМУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://info-kmu.com.ua/>

3. Лучко М. Р. Організація інформаційних систем і технологій обліку в бюджетних установах: навч. посібн. / М. Р. Лучко, М. Н. Хорунжак. – Тернопіль: Стародубець В. О., 2002. – 178 с.

4. Офіційний сайт «ІС: Підприємство» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://1c.ru/rus/products/1c/predpr/bbo5.htm>

5. Офіційний сайт для працівників бюджетної сфери [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://buhgalter.com.ua/>

6. Офіційний сайт Корпорації «Парус» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://parus.ua/>

7. Скалюк Р. Забезпечення ефективного процесу автоматизації бухгалтерського обліку в бюджетних установах України / Р. Скалюк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/Admin/Downloads/Vtneu_2015_1_12.pdf

8. Сушко, Д. С. Застосування комп'ютерних технологій у ході проведення аудиту балансу / Д. С. Сушко // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – 2006. – № 2 (36). – С. 116-122.

9. Хорунжак Н. М. Проблеми та перспективи комп'ютеризації обліку в бюджетних установах / Н. М. Хорунжак, С. В. Сисюк // Економіка і регіон. – 2009. – № 1 (20). – С. 142-146.

10. Шара О. І. Забезпечення якості обліку бюджетних установ в умовах використання інформаційних технологій / О. І. Шара // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 5. – Т. 3. – С. 267-269.

Ларикова Т.В. Современные информационные технологии в учетном механизме бюджетных учреждений

Аннотация. Исследованы теоретические и практические аспекты по использованию современных информационных технологий в учетном механизме бюджетных учреждений. Проведенный анализ информационных технологий в учетном механизме, определены их преимущества и недостатки. Определены причины отставания субъектов бюджетной сферы от технического прогресса и обобщенные перспективы развития ИТ-индустрии в бюджетной практике.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, информационные технологии, учетный механизм, бюджетные учреждения, перспективы развития.

Larikova T.V. Modern information technologies in budgetary institutions accounting mechanism

Summary. Theoretical and practical aspects of the modern information technologies use in budgetary institutions mechanism are investigated. Analysis of information technologies in budgetary institutions accounting mechanism is conducted; their advantages and disadvantages are performed. Reasons of budgetary institutions retard from the technical progress, prospects of the IT industry development in the public practice are generalized.

Keywords: accounting, information technologies, accounting mechanism, budgetary institutions, development perspectives.